

THEODOR CAZABAN

COTLOANE

Traducere din limba franceză de Olimpia Coroamă
Cuvânt înainte de Gina Puică

8

 INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Sunt excesiv de mulți, sunt prea mulți. Toți. Cei doi tineri, de exemplu, în stânga mea, chiar în momentul în care m-am așezat sau, mai bine zis: de când m-am așezat sau, mai degrabă: în timp ce mă așez în dreapta lor, sau chiar: în timp ce mă așez... fără să precizez locul. Sunt aici și mă deranjează; trebuie să fac în așa fel încât să nu mai fie, să nu fie, trebuie să scap de ei.

Pentru ei, aceasta nu are importanță: că sunt sau că nu sunt, pentru mine, este un motiv de iritare, lor nu le pasă deloc; abia au catadicsit să-mi lase puțin mai mult loc pe banchetă. Dacă ar ghici totuși iritarea mea sau ceea ce, pentru ei, ar fi un fel de aroganță scandaloasă: această dorință de a-i lichida, s-ar simți ofensați, ce tot spun?... revoltați: „N-ar trebui să-ți treacă prin gând să mergi prin cafenele sau alte locuri publice ca să-ți găsești liniștea!” Și apoi, sunt antipatic. Au simțit asta în mod confuz dar sigur, dintr-o privire, așa cum am și vrut de altfel, ca să stabilesc încă de la început o primă, o necesară distanță; dacă aș fi păstrat acel ceva binevoitor în privire, ca atunci când am intrat sau ca în momentul în care, tăcut printre mese, îmi căutam, îmi alegeam locul, atunci ei, încurcați, ar fi crezut contrariul, într-atât de maleabil este aluatul uman când te pricepi să-l pui în forme; dar ar fi trebuit să fi continuat: să mă așez în acea vecinătate amabilă, care m-ar fi obligat să îndrept o parte a atenției mele către

prezența lor sau să fac, măcar din când în când, efortul să fiu eu însumi prezent pentru ei, efortul să fiu ipocrit; aș fi fost, de fapt, implicat mai mult decât ar fi trebuit, lucru pe care trebuie să-l evit cu orice preț, mai ales atunci când știu că o parte din atenția mea le va fi oricum consacrată...

Și-apoi, mai bine, nu!... ce mă interesează pe mine ce cred ei, cei doi vecini ai mei, sau ceea ce nu cred? Despre mine a fi singur, din ce în ce mai singur, precum și de constatarea că niciodată nu sunt destul de singur, că nu sunt niciodată în întregime singur, mai corect sau mai bine spus: că nu sunt numai singur, nu numai! chiar dacă – oricât de contradictoriu ar putea părea acest lucru – sunt singur, atunci când sunt într-adevăr, dar în mod excesiv. Excesiv, de acord, dar nu numai!... nu numai singur.

Iată ceva care mi se pare abstract, deși este vorba de o veche certitudine. De fapt, anticipez: că vecinii mei sunt și că nu sunt în același timp, nu este, în acest moment, o convingere profundă, rezultatul a ceea ce eu numesc o „anchetă”: de fapt eu am ajuns la cafenea cu această idee, știind că, așteptându-l ca de atâtea alte ori în trecut pe Vincent, îmi voi folosi timpul pentru un nou plonjon, de fapt o nouă anchetă în care aș fi regăsit în mod necesar această convingere (printre altele), în așa fel încât începând de acolo anticipez în mod considerabil: încep cu această convingere obținută din experiențele mele anterioare, încep cu un adevăr care ar fi trebuit să se afle la sfârșit, către sfârșit, de unde și alura lui abstractă, ca și lipsa mea de convingere. Pe de altă parte este adevărat că el avea o intenție mai puțin orgolioasă: voiam numai să-mi asigur un anumit confort, condiția unui bun început, căci m-am întrebat un moment dacă mi-am ales bine locul, dacă aveam suficient loc pentru „dezvoltarea” mea, pentru creșterea mea în toate direcțiile... Or, orice spațiu este

limitrof, pu
îndepărat,
personală,
vecinii mei
anulez, n-a
și simplu s
să găsim
dezaprob
sa... ar fi
invizibil,
că a treb
sau că n
și că nu
aceste n
voi reu
mult –
lucru l
speran
decât

As
nea, e
dispa
de fa
mă p
lor n
prec
mo
uș
m-
să
înt
pe
pă

limitrof, putem spune, sau nu este, și atunci totul este foarte îndepărtat, excesiv de îndepărtat. În această geografie a mea personală, orice lucru este și nu este excesiv. La fel și pentru vecinii mei! Asta nu înseamnă că n-aș putea să-i elimin, să-i anulez, n-are importanță, dacă sunt prea aproape! voiam pur și simplu să spun că gestul meu, în care se poate, dacă vrem, să găsim și explicații de ordin afectiv, de ce nu? – această dezaprobare a tinereții, printre altele, dată fiind nulitatea sa... ar fi totuși o explicație prea ușoară! – gestul meu deci, invizibil, a lăsat o rămășiță de mânie, trainică, amintirea poate că a trebuit să fie făcut. Ca și cum ai spune că nu reușește sau că nu reușește decât în parte, sau și mai bine: că reușește și că nu reușește, în același timp. Știu, știu, mereu vor exista aceste mâinii, aceste mormăieli în timpul călătoriei mele: nu voi reuși poate niciodată să le fac să înceteze definitiv! cel mult – și este deja enorm – dacă voi putea să așez fiecare lucru la locul său, iar eu să mă împart în mod echitabil, în speranța de a mă putea concentra mai degrabă de o parte decât de cealaltă...

Asta, cred, reușesc s-o fac. Cu vecinii mei, cu această cafenea, este același lucru, multe capete, sticle, aparate, cuvinte disparate. De asemenea, ca să dau un cu totul alt exemplu – de fapt de mult timp mă gândesc la aceasta, de mult timp mă preocupă lucrul acesta –, acel scrâșnet oribil al pneurilor mașinii care a trebuit să frâneze adineauri, împreună cu, precum după o așteptare infinită, zgomotul șocului, exact în momentul în care eu intram în cafenea, în care împingeam ușa care era parcă blocată (poate că din cauza aceasta nu m-am întors), acest scrâșnet, acest strigăt nu mă va împiedica să pornesc la drum, chiar dacă el mă va însoți mult timp,

îndepărtez sau mai bine zis: să-l închid în mine pentru a-l regăsi, dacă voi avea chef, mai târziu... până în momentul în care voi putea să deschid cu cheia mea această cameră plină de un urlet specific, sau să n-o deschid, după bunul meu plac, ba nu! în funcție de întâmplări... Dar iarăși pierd șirul! Ce spuneam oare? Voiam să dau un exemplu ca să ilustrez ceea ce tocmai am spus despre situația mea, așezat în fața ceștii cu cafea, și spuneam prea multe de altfel, întotdeauna vorbesc prea mult, anticipez, mă năpustesc...

...Or, momentul este prielnic, momentul este de aur, un rând de sticle în spatele barului se colorează în transparența lichidelor, reflectează pentru mine raza apusului, orașul zvâcnește la tâmpile mele atât de departe încât dă o șansă momentului, geografiei mele speciale și acelei chei de limpezime, găsesc ocazia, începutul, adică: îmi recuceresc tihna și, în mod curios, un fel de modestie, încep cu începutul, îmi abandonez vecinii, trec mai departe, un strop de metodă, ce Dumnezeu!... mai puțină interpretare pentru acest început, să luăm și o gură de cafea, iată! îi depășesc...

Alek, știu că se numește Alek, știu că este pictor, se află la masa următoare...

(Și totuși! Câte nimicuri! Se pot oare epuiza prin această enumerare toate lucrurile care sunt în plus, care sunt prea multe? Sau poate vreau din nou să-mi dovedesc că sunt mereu atent la consistența lor și la limpezimea lor, că nu mă pierd în vreo visare, căci pentru a evita o judecată prea rapidă și jignitoare insist asupra acestei posibilități pe care o am, deși mă îndepărtez, să rămân prezent, chiar dacă în străfundul sufletului meu, așa cum am spus-o deja, nu sunt mândru de aceasta, dimpotrivă; ca să evităm orice neînțelegere! Pe de altă parte, metoda nu este rea: numai dacă le numim – știu, știu! nu este prima oară când aceasta se va întâmpla –, toate aceste lucruri care sunt în plus, care sunt prea multe, vor arăta

separat neînsemnat
dispărea, de a se
această claritate
știu, știu, dar să

...Alek, știu

afișul unei exp

la masa următo

vreau să spun:

fusta de pânză

maxilarul și l

guler, apoi d

crează acea

care înaintea

așezat pe bar

il captează,

sive, la privi

lui, satisfac

scaunului,

mișcă sepa

picioare pe

cauza prop

il ține, îl b

sa mai de

prea vizib

anumită

să eviți o

al picior

se joacă

mi se pa

„dedesu

mai „de

separat neînsemnătatea lor, tendința însăși pe care o au de a dispărea, de a se pierde în ceață, căci după această lumină, această claritate, există o ceață, ceața pe care o voi traversa, știu, știu, dar să nu anticipăm, să reluăm!)

...Alek, știu că se numește Alek, cu „k”, am citit asta pe afișul unei expoziții, este pictor, destul de bun se pare, este la masa următoare cu două tinere. O brunetă, foarte înaltă... vreau să spun: totul e mare la ea, picioarele, genunchii sub fusta de pânză groasă, țeapănă, țărănească; o pată mare albă: maxilarul și bărbia ascuțită; această linie este repetată de guler, apoi de pulover, lung, larg, care prin amploarea lui creează acea dezinvoltură de care tânăra abuzează, și spatele care înaintează ușor curbat. El – să fi ajuns oare primul? – este așezat pe banchetă; tinerele pe scaune: îl asaltează, îl solicită, îl captează, râd la puținele sale cuvinte, la tăcerile lui expresive, la privirile sale câteodată visătoare, complice cu intențiile lui, satisfăcute. Bruneta mai ales!... așezată de-a curmezișul scaunului, cu picioarele încrucișate (îi văd piciorul care se mișcă separat, independent, și mă gândesc că în cafenea sunt picioare peste tot așa cum peste tot sunt capete și văd asta din cauza proporției capului ei)... în fața bărbatului, pretutindeni, îl ține, îl blochează, îl înconjoară cu prezența sa, cu răsucirea sa mai degrabă, căci ea nu-și dă seama: este prea mult! este prea vizibil, și apoi nu trebuie să te miști dacă vrei să ai o anumită influență asupra lucrurilor, asupra ființelor, trebuie să eviți orice fel de diversiune; în cazul nostru, acest sabotaj al piciorului care se mișcă, care distrage atenția, enorm, care se joacă cu pantoful. Pe cealaltă tânăra nu o văd prea bine, mi se pare mai timidă, cu siguranță mai curată, mai ștearsă – „dedesubt” de data asta și, în comparație cu cealaltă, mult mai „dedesubt”: nu ți-ai putea-o imagina, ca pe cea înaltă, în largul său cu picioarele goale – râzând mai mult decât și-ar

89

ei plini de un zâmbet care se naște în permanență, aproape un zâmbet, și totuși total, debordant, nu pot să vorbesc ca despre o „parte” a ei înseși: era ea însăși, și eu însumi cu ea, în interiorul acestui zâmbet, gata pentru marea depărtare)... de ce nu încheietura mâinii sale sprijinită de brațul unui fotoliu sau de comodă, atunci când s-a ridicat la un moment dat?... încheietura mâinii pe care îmi plăcea s-o contemplu, pe care am simțit-o, sau bănuir-o numai, în cele două ocazii în care i-am ținut mâna, la sosire, la plecare... încheietura mâinii ca un mănunchi de bețe de chibrit, fragilă cu vinișoarele abia vizibile, dar și puternică în același timp, căci plecând de la delicatețea ei mi se părea că simt întreaga sa unitate suplă de felină, ca și cum începea, ca și cum era deja în întregime în această parte a corpului și eu o țineam toată, cu atât mai mult cu cât recunoșteam un fel de consimțământ, vreau să spun o anumită abandonare... în interiorul acestei abandonări mă conducea deja zâmbetul ei, am simțit-o sau am traversat-o de mai multe ori: o recunoșteai datorită faptului că o făcea să iasă din atitudinile ei obișnuite, căci Blanche este „activă” în mod firesc, cu un fel de claritate și de rapiditate în gesturi (în acest sens, ea nu e foarte feminină, sensul în care acest termen indică o anumită moleșală), or, pentru mine, și nu m-am înșelat, ea a știut să aibă, foarte adesea, aceste momente de lene chibzuită: o văd, în fotoliu, nu stând jos, ci mai degrabă întinsă, receptivă, destinsă, cu brațele odihnindu-se drepte, ca și când, chiar și pentru mine, deși era prezentă în conversația generală (asta s-a întâmplat în timpul primei mele vizite la Vincent), voia să ne arate că se abandona, se abandona într-adevăr... Ah! cât de bine îmi aminteam, în fotoliul domnului Chambraud, această scenă, cum o mai examinam și cum o re trăiam!...

Și apoi, așteptându-l pe domnul Chambraud, m-am gândit fără îndoială și la alte persoane pe care le cunoscusem

În timpul primei mele vizite la Vincent; în primul rând doamna Belvoux (despre care prietenul meu îmi vorbise de mult timp, având grijă să precizeze că nu era mama lui Blanche, ci matusă care-i ținuse loc de mamă într-un trecut nedefinit, și îi era puțin rușine de lucrul acesta), la doamna Belvoux m-am gândit mai ales, pentru că am simțit-o, în timpul acestor prime vizite la Vincent, lângă mine, precum o pasăre aducătoare de nenorociri: o bătrână certăreață căreia trebuie să treci cu vederea toate capriciile dacă vrei să ai liniște, respectiv chiar o bună dispoziție din partea ei; Blanche și doamna Belvoux au fost cele între care m-am împărțit, căci în timp ce îi spuneam lui Blanche, atentă deja și zâmbitoare, dorințele inimii mele, am simțit din partea bătrânei o amenințare virtuală: dintre toți, doamna Belvoux ar fi putut simți direcția elocinței mele mute, nu, evident, datorită unei lucidități de bună calitate, ci datorită înclinației sale spre rău: datorită obiceiului ei de a se gândi la rău, ar fi putut descoperi binele care lua naștere între mine și Blanche, căci, oricât de puțin explicabil ar fi, există la acești mitocani un fel de radar pentru aceste evenimente ascunse, un fel de subtilitate dobândită, nemeritată (?), cu atât mai uimitoare pentru că este mediocră și, în plus, „mereu aceeași”: dacă o proiectezi în absolutul său... contestabil, înțelegi că asta este logica sa, forța, forța repetiției și finețea diavolului. Cât despre doamna Belvoux, era suficient să-i privești capul ca să-ți dai seama de malignitatea ei: un cap osos cu, în profil, atunci când se întorcea către Vincent (așezat în dreapta ei în fotoliu, degustându-și îndelung coniacul cu o bucată de zahăr înăuntru), ceva dintr-o pasăre rea, o pasăre bătrână, abia ieșită din reptilă, cap care părea să fi găsit pe umăr o prăjină pe care să stea. Dar se întorcea oare cu adevărat? Am înțeles repede că mișcările capului către interlocutorii săi nu erau adesea decât rezultatul unor tresăriri neașteptate care se produceau

în corpul său și că, știind să se creadă că aceste mișcări găsesc ceva de spus, încercau în capului marcat în legătură cu atâtea că ele îi „însoțeau” prin naturale, prin naturale, anterioare și ni spun despre cât erau pe jumătate putut trece atunci când mai prea autocontrol mișcându și atunci simțit-o gata să consid o vas nost ales ecc și o

în corpul său și că, știind de această dereglare, ea voia să facă să se creadă că aceste ticuri nervoase ar fi un fel de vioiciune; găsea ceva de spus tocmai în momentul în care ele se produceau; încerca în acest fel să ne facă să credem că mișcările capului marcau intervențiile sale în conversația generală, în legătură cu atâtea subiecte încât ar fi obositor să le amintim, că ele îi „însoțeau” cuvintele (sau numai exclamațiile, râsetele, prin natura lucrurilor, nelalocul lor!), că nu erau deci anterioare și nici necontrolate. În plus, ceea ce puteam să-mi spun despre ochii ei confirma această ipoteză: atâta timp cât erau pe jumătate închiși, neîncrezători, răuvoitori, ar fi putut trece drept observatori, respectiv „malițioși”; dar vai! atunci când voiau să facă dovada spiritului său alert... exprimau prea mult în sensul acesta: în primul rând lipsa sa de autocontrol căci, supuși acelorași ticuri, ei se măreau brusc, mișcându-se întrebători și temători; dar aceasta se întâmpla și atunci când o subtilitate a conversației îi scăpa... și am simțit-o, mai ales la începutul serii, bănuitoare și vulnerabilă, gata să răstălmăcească tot ceea ce nu putea înțelege, gata să considere, cu privirea sa de bufniță, conversația noastră drept o vastă conspirație în jurul propriei sale persoane, limbajul nostru... drept unul cifrat. Trebuia deci să fii mereu atent, mai ales când tu însuși ai o anumită tendință spre un limbaj mai economic sau simbolic, trebuia să fii mereu acoperit, amabil și realist, respectuos așa cum se cuvine, cam ca Larrieu, care îi oferea țigări și foc. Pe scurt, trebuia să intru în joc cu partea disponibilă din mine însumi (moralmente asta se cheamă „duplicitate“!?!), să particip la discuțiile despre atâtea subiecte interesante, să ascult opiniile doamnei Belvoux, precum și frazele lui Larrieu care îi răspundea, fraze în care se putea admira mai ales folosirea savantă a conjuncțiilor sau a locuțiunilor conjuncționale pentru a obține acele așa-numite „distingo”: totuși, cu toate acestea, în plus, cu atât mai mult cu cât, în

măsura în care, în așa fel încât, de fapt, pentru că, deși, fie, până când, cele mai frecvente fiind mai ales: „în măsura în care“, „dacă nu“, „cu condiția ca“ și „adică“, astfel că făcăm o descoperire profitabilă: rolul eminent al conjuncției pentru claritatea gândului pe care voiai să-l comunic, conjuncție care, de fapt, mai mult desparte decât leagă diferitele părți ale discursului...

...ale discursului pe care eu îl doream unit, solidificat... dar iarăși mă îndepărtez!

...și asta-i tot un mod de a fi cu ceilalți: prin schimbul atâtor idei sau observații despre ceea ce este sau se petrece în lume; despre spectacole, lucruri vechi de două milenii, accidente, căsătorii, despre prețurile chiriilor sau ale detergentilor, despre peisajele sau curiozitățile văzute în vacanță, despre vreun război suspect, fricos, sau despre cucerirea Everestului și cucerirea ideologică a stepei, despre chinezii care fac progrese spectaculoase... și încercați să găsiți vederi comune, ascultați păreri.

(Larrieu: „totuși trebuie să recunoaștem că, de altfel... nu spun că, atenție!... dar orișicât, trebuie să fim obiectivi“ etc.)...

...și dobândiți cunoștințe asupra atâtor evenimente senzaționale care, de altminteri, au o explicație simplă, sociologică, psihologică sau de alt fel, aflați lucruri, nici măcar!... sigure, marea majoritate le știați deja, erau cunoscute datorită mijloacelor moderne de informație, le bănuiați în mintea interlocutorilor voștri scortșoși, și nu vă înșelați deloc. Auziți deci opinii (în general false, dar aceasta nu are prea mare importanță: numai Jean poate să se supere că în ceva nesemnificativ mai e pe deasupra și o greșală), și îi vedeți pe cei care le emit, suportați vorbăria lor lăudăroasă, vă revoltați uneori, faceți imensa greșală să-i contraziceți, ei vă dau replica, vă poticniți în această replică: ei sunt!

Dar m-am
recente în mome
lui Chambrud -,
degrabă: m-am înșe
pentru că aș vrea
viitorului meu pa
o frumoasă form
nu atât această
conversației înu
mai degrabă fi
tate“. Acestea
oare cauza dig
a formării în
reaua-credin
Căci povest
pre doamn
scene mul
s-a întâm
degrabă
mi-am a
la capăt
timp d
Știa
să sos
cină.
ciu p
răm
sim
im
as

lucrul acesta, este adevărat, dar că nu l-am vrut: Am răsturnat-o
deja, am negat... pentru a pluti la suprafață, pentru a vorbi,
pentru a continua acest discurs și a mă agăța de negare,
printr-un efort de care la un moment dat nu mă credeam
capabil, vreau să spun: de care la un moment dat eram pe
punctul să nu mă mai cred capabil, căci n-a fost mai multă
voință sau speranță sau ajutor, ci numai o obișnuință a ceea
ce ar fi putut fi speranța sau ajutorul altuia... Și atunci, mă
întreb, aş mai putea să-i vorbesc domnului Chambraud de
acest rezultat?

Mai bine să aștept. Să mai aștept, să pun totul deoparte...
un fel de-a spune: nu există deoparte! În orice caz, e mai
bine să vorbesc și să-l ascult pe Jean care îmi dă amănunte:
mă anunță că doamna Belvoux a sunat la noi... că la început
n-a înțeles ce spunea vocea aceea întreruptă de sughițuri sau
de hohote, căci suferă doamna Belvoux, ca toată lumea, ca
o bufniță căreia i-e frică sau pe care o doare... și apoi îmi
spune altceva, îmi spune că-i târziu și că trebuie să mergem
acasă, că nu este vina nimănui: „un accident, ce vrei?“, sau
poate: „accidente, se mai întâmplă!“... a cui este vina dacă de
fiecare dată când se întoarce din Bretagne, Vincent își amintește
atâtea alte întoarceri acasă, dacă conduce întotdeauna
cu un abur în fața ochilor? Or, acum când mă gândesc la
aceste lucruri, conversând cu prietenul meu – ai spune una
dintre acele conversații fără importanță –, când îmi caut
banii pentru a plăti, când mă ridic, știu că aceasta nu e decât
una dintre cele două versiuni valabile și că e mai mult decât

o greșeală: e o eroare gravă undeva, și o josnicie, și atunci înțeleg că acest discurs trebuie să înceteze, că totul a fost spus, chiar mai mult decât ar fi trebuit, că de-acum încolo, pentru mult timp, tăcerea trebuie să se instaleze în acest echilibru teribil a ceea ce nu mai este, a ceea ce nu este încă, a ceea ce este astfel. Mergem acasă.